The background of the book cover features a complex digital aesthetic. It includes a light-colored grid pattern overlaid on a darker, textured background. Several thin, glowing lines in shades of blue, green, and orange meander across the space, resembling data paths or network connections. In the lower half, a blue and silver ballpoint pen is shown lying diagonally across a white sheet of paper. The overall color palette is a mix of cool blues and greens with warm, golden-yellow accents.

Gospodarka wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2004–2019 w świetle danych statystycznych

KRZYSZTOF DOBROWOLSKI

GRZEGORZ PAWŁOWSKI

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

**Gospodarka wybranych krajów
Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2004–2019
w świetle danych statystycznych**

**KRZYSZTOF DOBROWOLSKI
GRZEGORZ PAWŁOWSKI**

**Gospodarka wybranych krajów
Europy Środkowo-Wschodniej w latach 2004–2019
w świetle danych statystycznych**

**Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2020**

Recenzent
dr hab. Dorota Simpson, prof. WSAiB

Redaktor Wydawnictwa
Justyna Zysk

Projekt okładki i stron tytułowych
Joanna Śmidowicz

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków
Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-176-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1. Produkt krajowy brutto i jego elementy składowe w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	11
1.1. Zmiany PKB w badanych krajach	11
1.2. Inwestycje jako element PKB w badanych krajach	30
1.3. Konsumpcja jako element PKB w badanych krajach	50
Rozdział 2. Zależności między PKB a jego elementami składowymi w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	61
2.1. Zależności między PKB a inwestycjami	61
2.2. Zależności między PKB a konsumpcją	68
2.3. Zależności między inwestycjami a konsumpcją	72
2.4. Zależności między inwestycjami ogółem a inwestycjami publicznymi	78
Rozdział 3. Eksport i import w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	83
3.1. Wartość eksportu	83
3.2. Dynamika eksportu	87
3.3. Wartość importu	91
3.4. Dynamika importu	95
3.5. Wartość eksportu na mieszkańca	100
3.6. Dynamika eksportu na mieszkańca	103
3.7. Wartość importu na mieszkańca	107
3.8. Dynamika importu na mieszkańca	111
3.9. Udział eksportu w PKB	116
3.10. Udział importu w PKB	120
Rozdział 4. Eksport i import towarów w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	125
4.1. Wartość eksportu towarów	125
4.2. Dynamika eksportu towarów	128
4.3. Udział eksportu towarów w PKB	133
4.4. Wartość importu towarów	138
4.5. Dynamika importu towarów	141
4.6. Udział importu towarów w PKB	146

Rozdział 5. Eksport i import usług w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej . . .	151
5.1. Wartość eksportu usług	151
5.2. Dynamika eksportu usług	155
5.3. Udział eksportu usług w PKB	160
5.4. Wartość importu usług	164
5.5. Dynamika importu usług	169
5.6. Udział importu usług w PKB	173
Rozdział 6. Poziom życia w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	179
6.1. Poziom inflacji	179
6.2. Udział wynagrodzeń w PKB	183
6.3. Dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego	188
6.4. Płaca minimalna	196
6.5. Produktywność pracy	209
6.6. Stopa bezrobocia	214
Rozdział 7. Zależności między czynnikami kształtującymi poziom życia a PKB w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej	219
7.1. Zależności między inflacją a PKB	219
7.2. Zależności między udziałem wynagrodzeń w PKB a PKB	222
7.3. Zależności między skorygowanym dochodem rozporządzalnym brutto a PKB	225
7.4. Zależności między płacą minimalną a PKB	228
7.5. Zależności między produktywnością pracy a płacą minimalną	234
7.6. Zależności między produktywnością pracy a PKB	235
7.7. Zależności między bezrobociem a PKB	237
Zakończenie	241
Bibliografia	249
Spis tabel	251
Spis wykresów	257

Wstęp

Użyta w tytule książki nazwa „Europa Środkowo-Wschodnia” jest pojęciem geograficzno-politycznym, szerzej używanym od lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku, a rozpropagowanym między innymi przez Oskara Haleckiego i Czesława Miłosza. Jest pojęciem geograficznym (Europa Środkowa), gdyż dotyczy położenia szeregu krajów, i politycznym (Europa Wschodnia), gdyż dotyczy krajów po II wojnie światowej zdominowanych politycznie i gospodarczo przez Związek Radziecki (lub wręcz włączonych do tego państwa) bądź w mniejszym lub większym stopniu wprowadzających elementy ideologii głoszonej przez to państwo.

Z tej licznej grupy kilkunastu krajów wyselekcjonowano największe pod względem liczby mieszkańców i PKB oraz będące członkami Unii Europejskiej. Przyjmując te kryteria, poddano ekonomicznej analizie siedem krajów: Bułgarię, Chorwację, Czechy, Polskę, Rumunię, Słowację i Węgry. Wszystkie te kraje wybiły się na niepodległość po roku 1989 i mogą w związku z tym prowadzić własną, autonomiczną politykę gospodarczą.

Okres objęty badaniem to lata 2004–2018 (2019 w zależności od dostępności danych). Został on podzielony na dwa podokresy: 2004–2009 i 2010–2018 (2019), czyli lata przed kryzysem na rynkach finansowych i rozwijającego się kryzysu, przenikającego także do sfery realnej poszczególnych gospodarek, oraz lata wychodzenia z kryzysu, następującej stabilizacji i rozwoju gospodarki światowej.

Za pierwszy rok badanego okresu przyjęto rok, w którym część poddanych badaniom krajów przystąpiła do Unii Europejskiej (Czechy, Polska, Słowacja, Węgry). Bułgaria i Rumunia stały się członkami Unii Europejskiej 1 stycznia 2007 roku, a Chorwacja 1 lipca 2013 roku. W przypadku tych krajów prezentacja danych od roku 2004 pozwala, w niektórych przypadkach, zaobserwować zmiany, jakie zaszły po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Ograniczono się jednak do zwrócenia uwagi na zmiany w kształtowaniu się poszczególnych wskaźników ekonomicznych, gdyż prezentowany materiał statystyczny nie pozwala na przeprowadzenie głębszych analiz.

W tabelach, w których przedstawiono średnie wartości dla Unii Europejskiej, traktowano Unię jako zrzeszającą wszystkie 28 krajów, niezależnie od tego, kiedy stały się jej członkami.

Głównym celem pracy jest przedstawienie materiału statystycznego dotyczącego wybranych elementów gospodarki analizowanych krajów, opatrzenie go komentarzami i wyciągnięcie wniosków na temat kształtowania się w poszczególnych krajach zjawisk ekonomicznych opisywanych przez te dane. W związku z tym praca sytuuje się w empirycznym nurcie badań ekonomicznych.

W rozdziale pierwszym przedstawiono i skomentowano dane dotyczące PKB i kształtujących go elementów: inwestycji (ogółem i publicznych) oraz konsumpcji. Do pełniejszego obrazu brakuje danych na temat inwestycji prywatnych.

Drugi rozdział dotyczy korelacji między PKB a jego elementami składowymi oraz wzajemnych korelacji między tymi elementami. W celu stwierdzenia, czy pomiędzy prezentowanymi wielkościami zachodzą istotne statystycznie zależności, obliczono współczynniki Pearsona.

W przypadku istnienia takich zależności, przy założonym poziomie istotności, współczynnik ten pozwala określić ich siłę oraz kierunek (czy badane zmienne zmierzają tym samym kierunkiem, czy w przeciwnych kierunkach). Przyjęto, że kształtowanie się współczynnika Pearsona w przedziale 0,2–0,4 oznacza istnienie zależności słabej, powyżej 0,4–0,7 umiarkowanej, powyżej 0,7–0,9 silnej, powyżej 0,9 bardzo silnej. Jednak, aby zależności poddawać dalszej analizie, współczynnik Pearsona musi przekraczać wartość graniczną (poziom istotności), która powszechnie przyjmowana jest na poziomie 0,05. Podane w tabelach wartości współczynnika Pearsona dla poziomu istotności 0,1 traktowane są jedynie orientacyjnie i nie wpływają na dalsze analizy. Wartości współczynnika Pearsona zaokrąglono do drugiego miejsca po przecinku, a poziom istotności wyznacza się do czwartego miejsca po przecinku, co może powodować w nielicznych przypadkach, że ta sama wartość współczynnika może być w niektórych miejscach potraktowana jako określająca istotne statystycznie zależności między zmiennymi, w innych zaś miejscach jako statystycznie nieistotne.

Należy podkreślić, że współczynnik Pearsona pokazuje dominującą zależność w całym badanym okresie (nie w poszczególnych latach) i dotyczy tylko zależności liniowych, co nie wyklucza istnienia zależności nieliniowych między badanymi zmiennymi.

W przypadku istnienia istotnych statystycznie zależności między badanymi zmiennymi przy poziomie istotności 0,05 skomentowano umieszczone w tabelach dane odnoszące się do współczynnika determinacji. Dotyczy on badanych par zmiennych i określa, w jakim stopniu, przy założeniu, że inne czynniki nie ulegają zmianie, jedna zmienna wyjaśnia (determinuje) zmiany drugiej zmiennej. Im wyższa wartość współczynnika, w tym większym stopniu jedna zmienna objaśnia zmiany drugiej zmiennej.

W kolejnych trzech rozdziałach poddano analizie dane dotyczące handlu zagranicznego: eksportu, importu, eksportu towarów i usług oraz importu towarów i usług. Dla analizowanych danych nie obliczano współczynników Pearsona. Istnieją oczywiście zależności między eksportem a PKB i importem a PKB oraz między eksportem a importem, jednakże przy kalkulacji PKB uwzględnia się saldo między eksportem a importem. Nadwyżka eksportu nad importem zwiększa PKB, natomiast nadwyżka importu nad eksportem go zmniejsza. Oznacza to, że liniowa zależność, określana przez współczynnik Pearsona dla importu i PKB, może wskazywać na korelację dodatnią, ale w rzeczywistości import może obniżyć PKB. Identycznie współczynnik Pearsona może ujawniać korelację dodatnią między eksportem a PKB, ale w sytuacji nadwyżki importu nad eksportem saldo (kontrybucja eksportu netto do PKB) może oddziaływać ujemnie na PKB.

W rozdziale szóstym poddano analizie czynniki inne niż PKB, oddziałujące na poziom życia w badanych krajach. Uwzględniono stopę inflacji, wychodząc z założenia, że wysoka inflacja niekorzystnie wpływa na komfort życia, między innymi poprzez spadek wartości oszczędności czy rosnące ceny różnych artykułów. Poddano także analizie poziom płacy minimalnej, rozporządzalne dochody gospodarstw domowych, poziom bezrobocia. W kontekście płacy minimalnej dokonano też analizy produktywności pracy, akceptując tezę, że wzrost płac, na który wpływa płaca minimalna, przewyższający wzrost produktywności, nie jest korzystny dla wzrostu gospodarczego.

W ostatnim rozdziale przedstawiono współczynniki korelacji Pearsona dla czynników badanych w rozdziale poprzednim, aby stwierdzić, czy istnieją pomiędzy nimi oraz pomiędzy nimi a PKB istotne statystycznie liniowe zależności.

Uzyskane i prezentowane w publikacji wyniki mogą w niektórych przypadkach stanowić podstawę do dalszych, pogłębionych badań. Niniejsza praca może być źródłem wiedzy oraz inspiracji badawczej szczególnie dla pracowników naukowych, studentów i osób podejmujących decyzje ekonomiczne związane z gospodarkami badanych krajów. Wykorzystano w niej dane statystyczne dotyczące gospodarek wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej dostępne w internetowych bazach danych Eurostatu.

Rozdział 1

Produkt krajowy brutto i jego elementy składowe w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej

1.1. Zmiany PKB w badanych krajach

Istotnym czynnikiem oddziałującym na wielkość produktu krajowego brutto w poszczególnych krajach jest ich potencjał ludnościowy. Im gospodarka bogatsza w zasoby pracy, tym, ujmując rzecz w pewnym uproszczeniu, potencjalnie większy PKB zdolna jest wytworzyć. Oczywiście na wielkość wypracowanego PKB oddziałują także inne czynniki, co powoduje, że kraje o zbliżonym potencjale ludnościowym mogą różnić się poziomem PKB. Potencjał ludnościowy badanych krajów przedstawiono w tabeli 1. Zawiera ona dane z pierwszego i ostatniego roku omawianego okresu.

Tabela 1. Liczba mieszkańców badanych krajów w latach 2004 i 2019

Kraj	2004			2019		
	Ogółem	Mieszkańcy w wieku 15–64 lat	Udział procentowy	Ogółem	Mieszkańcy w wieku 15–64 lat	Udział procentowy
Bułgaria	7 745 147	5 317 621	68,66	7 000 039	4 502 075	64,31
Czechy	10 195 347	7 221 546	70,83	10 649 800	6 870 123	64,51
Chorwacja	4 305 725	2 875 455	66,78	4 076 246	2 649 861	65,00
Polska	38 190 608	26 659 118	69,80	37 972 812	25 432 977	66,98
Rumunia	21 521 142	14 706 931	68,34	19 414 458	12 775 859	65,80
Słowacja	5 371 875	3 805 873	70,85	5 450 421	3 718 060	68,22
Węgry	10 116 742	6 943 535	68,63	9 772 756	6 461 058	66,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Polska pod względem liczby ludności jest największym krajem spośród badanych. Kolejnymi krajami są: Rumunia, Czechy, Węgry, Bułgaria, Słowacja i Chorwacja. W 2004 roku różnica w potencjale ludnościowym pomiędzy Czechami

a Węgrami nie była duża (78 605 osób), jednak w badanym okresie zwiększyła się do 877 044 osób.

Pomiędzy skrajnymi badanymi latami (2004–2019) liczba ludności w większości omawianych tu krajów zmniejszyła się, poza Czechami i Słowacją, w których to krajach wzrosła odpowiednio o 454 453 i 78 546 osób.

W 2004 roku najwyższy udział ludności w wieku 15–64 lata w całej populacji miały Słowacja i Czechy. Kolejnym krajem była Polska. Bułgaria, Rumunia i Węgry charakteryzowały się podobnym udziałem ludności w umownym wieku produkcyjnym w całej populacji, a najniższy udział odnotowano w Chorwacji. W badanym okresie we wszystkich krajach zmniejszyła się liczba ludności w umownym okresie produkcyjnym. Zmniejszył się także udział tej kategorii ludności w całej populacji w poszczególnych krajach: w Bułgarii o 4,35 p.p., w Czechach aż o 6,32 p.p., w Chorwacji o 1,78 p.p., w Polsce o 2,82 p.p., w Rumunii o 2,54 p.p., w Słowacji o 2,63 p.p., na Węgrzech o 2,52 p.p. Sytuacja taka miała niewątpliwie niekorzystny wpływ na możliwości wypracowania PKB w poszczególnych krajach, przy czym zmniejszający się potencjał ludnościowy mógł być równoważony innymi czynnikami wzrostu.

Inaczej niż kolejność krajów pod względem potencjału ludnościowego i zasobności w kapitał ludzki kształtuje się kolejność badanych krajów pod względem wypracowanego PKB (tab. 2).

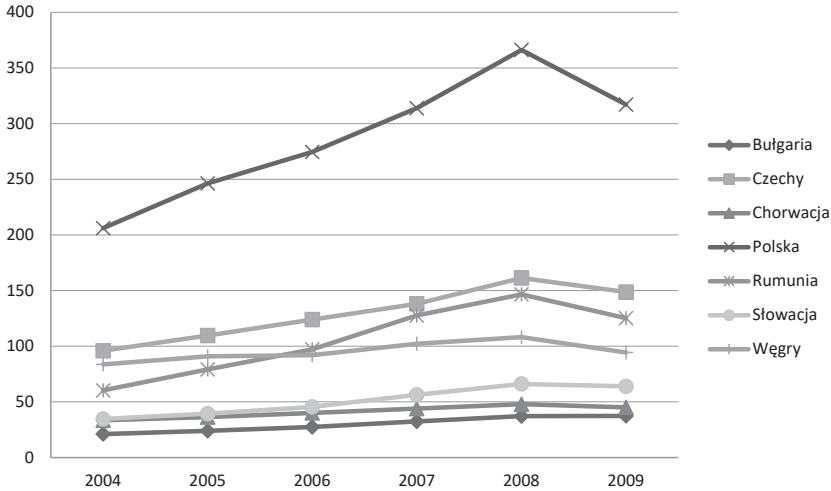
Tabela 2. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2004–2009 (mld euro, ceny bieżące)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bułgaria	21,1	24,0	27,4	32,4	37,2	37,4
Czechy	96,0	109,6	123,9	138,2	161,3	148,7
Chorwacja	33,5	36,5	40,2	44,0	48,0	45,1
Polska	206,1	246,2	274,6	313,9	366,2	317,1
Rumunia	60,4	79,2	97,2	127,6	146,6	125,2
Słowacja	34,7	39,4	45,6	56,3	66,1	64,1
Węgry	83,7	90,9	92,0	102,2	108,2	94,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

W latach 2004–2009, czyli w latach przed kryzysem na rynkach finansowych i początkowego okresu tego kryzysu, najwyższą wartość PKB wypracowano w Polsce, kolejnymi gospodarkami były: czeska, węgierska, rumuńska, słowacka, chorwacka i bułgarska, przy czym od 2006 roku gospodarka rumuńska wyprzedziła węgierską, zajmując w tym zestawieniu miejsce trzecie. Oznacza to, że w Bułgarii i Rumunii wartość wytworzonego PKB kształtowała się na tle badanych krajów poniżej możliwości określonych potencjałem ludnościowym, gdyż kraje te zajmowały niższe

pozycje pod względem wartości PKB, niż wynikałoby to z rozmiarów posiadanych zasobów kapitału ludzkiego.

Wykres 1. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2004–2009 (mld euro, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Na wykresie 1 wyraźnie zarysowana jest tendencja wzrostowa PKB w badanych krajach w latach 2004–2008, przy czym wzrost ten występował z różną intensywnością. Na tle tych krajów tempem wzrostu wyróżnia się gospodarka Polski oraz Rumunii. W pozostałych krajach krzywa wzrostu jest bardziej spłaszczona. Rok 2009 to pierwszy rok, w którym skutki kryzysu na rynkach finansowych odczuwalne były w realnej sferze gospodarki światowej, co znalazło odzwierciedlenie w spadku wartości wytworzonego produktu krajowego brutto także w badanych krajach, z wyjątkiem Bułgarii, w której utrzymała się tendencja wzrostowa, ale na bardzo niskim poziomie (PKB wzrósł o 0,2 mld euro). Trzeba jednak pamiętać, że są to wartości przeliczone na euro, co powoduje, że dynamika PKB wyrażona w walutach narodowych krajów spoza strefy euro może się różnić w stosunku do przedstawionej na wykresie.

W Polsce wartość PKB pomiędzy latami 2004 i 2009 wzrosła z poziomu 206,1 mld euro do poziomu 317,1 mld euro (53,8%).

Wyższy procentowy wzrost PKB w tym okresie odnotowano w: Rumunii (107,3%), Słowacji (84,7%), Bułgarii (72,2%) i Czechach, niższy na Węgrzech (12,8%) i w Chorwacji (34,6%). W większości badanych krajów procentowy wzrost PKB był bardzo wysoki.

Tabela 3. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2010–2019 (mld euro, ceny bieżące)

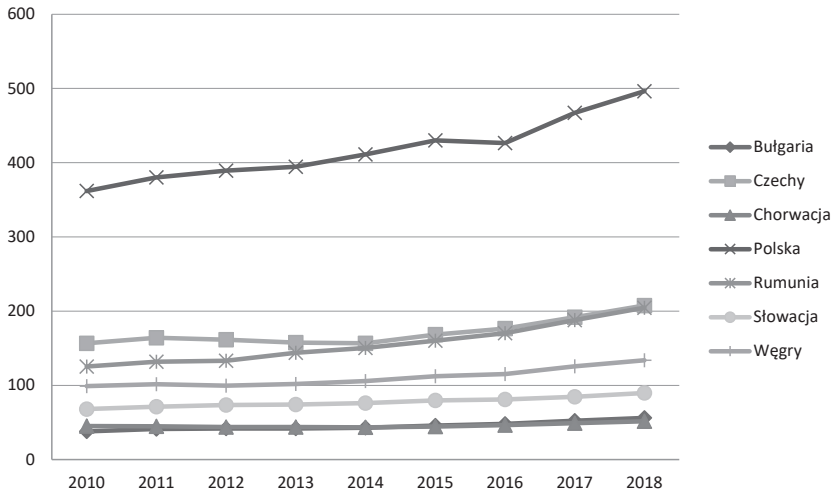
Kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bułgaria	38,0	41,2	42,0	41,9	42,9	45,7	48,2	52,3	56,1	–
Czechy	156,7	164,0	161,4	157,7	156,7	168,4	176,4	191,7	207,6	219,9
Chorwacja	45,1	44,8	43,9	43,7	43,4	44,6	46,6	49,1	51,6	–
Polska	361,8	380,2	389,4	394,7	411,2	430,2	426,5	467,3	496,4	527,0
Rumunia	125,4	131,9	133,1	143,8	150,4	160,3	170,4	187,8	204,6	–
Słowacja	68,1	71,2	73,5	74,3	76,2	79,7	81,0	84,5	89,7	94,2
Węgry	99,0	101,5	99,7	102,0	105,9	112,2	115,2	125,6	133,8	143,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Ukształtowana w roku 2006 kolejność krajów pod względem poziomu wypracowanego PKB utrzymywała się do 2015 roku, w którym to Bułgaria wyprzedziła Chorwację, jednakże nadal kraj ten zajmował, wśród badanych krajów, pozycję poniżej określonej zasobami kapitału ludzkiego (tab. 3).

Powyzsza kolejność utrzymywała się do 2018 roku (ostatni rok z danymi dla wszystkich badanych krajów). W roku tym najwyższą wartość PKB wypracowano w Polsce: 496 360,9 mln euro. Drugim krajem były Czechy – trzecie pod względem liczby ludności wśród badanych krajów, z PKB na poziomie 207 570,3 mln euro. Kolejne to: Rumunia (204 640,5 mln euro PKB), zajmująca drugie miejsce pod względem liczby ludności, Węgry (133 782,2 mln euro PKB), zajmujące trzecie miejsce pod względem liczby ludności, Słowacja (89 721,0 mln euro PKB), zajmująca szóste miejsce pod względem liczby ludności, Bułgaria (56 086,9 mln euro PKB), piąta pod względem liczby ludności, i ostatnia Chorwacja (51 625,1 mln euro PKB), także ostatnia pod względem liczby ludności. Jednakże o ile Bułgaria ma o 70,2% więcej ludności niż ostanía w zestawieniu Chorwacja, o tyle wypracowała tylko o 8,6% wyższy od niej PKB. Mniejsza pod względem liczby ludności Słowacja wyprzedza Bułgarię pod względem wielkości PKB, podobnie jak mniejsze pod względem liczby ludności Czechy wyprzedzają pod względem wielkości PKB większą ludnościowo Rumunię. Polska i Węgry zajmują natomiast te same miejsca wśród badanych krajów zarówno pod względem liczby ludności, jak i wielkości wypracowanego PKB.

W latach 2010–2018 tempo wzrostu PKB w Polsce i Rumunii uległo spłaszczeniu w stosunku do okresu 2004–2008 (wykres 2). W poszczególnych krajach, poza Rumunią i Słowacją, odnotowano okresowe spadki wartości wypracowanego produktu krajowego brutto, przeliczonego z walut narodowych na euro. Na taki obraz więc mogły mieć wpływ zmiany kursów walut narodowych w stosunku do euro, a nie tylko zmiany bezwzględne poziomu PKB.

Wykres 2. Wartość PKB w badanych krajach w latach 2010–2018 (mld euro, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

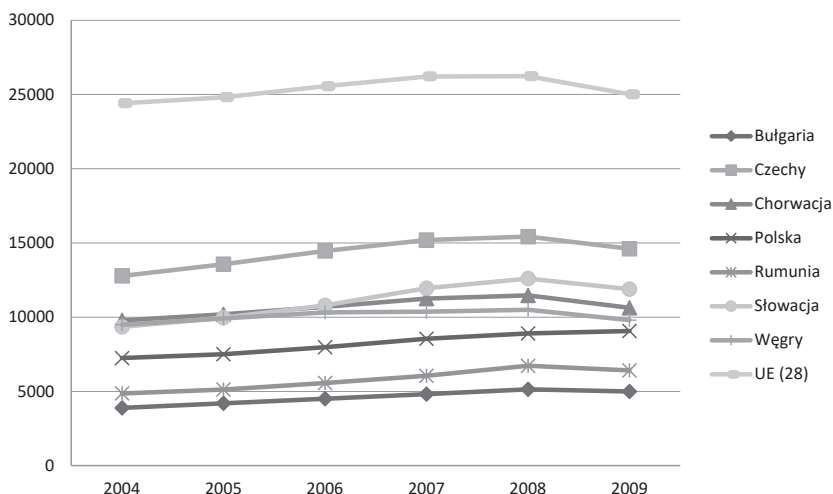
W większości badanych krajów (poza Polską) wartość PKB mieściła się w szerokim przedziale 38,0–200 mld euro. W Polsce wartość wypracowanego PKB wzrosła w latach 2010–2018 z poziomu 361,8 mld euro do poziomu 496,4 mld euro (wzrost o 37,2%). Wyższy procentowy wzrost wartości PKB odnotowano w Rumunii (63,1%) i Bułgarii (47,6%), niższy w Chorwacji (14,4%), Słowacji (31,7%), Czechach (32,5%) i na Węgrzech (35,1%). Poza Węgrami procentowy wzrost PKB pomiędzy rokiem 2004 a 2009 był zdecydowanie wyższy niż pomiędzy 2010 a 2018 rokiem.

Tabela 4. Produkt krajowy brutto na mieszkańca w badanych krajach w latach 2004–2009 (euro)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bułgaria	3890	4190	4500	4820	5140	4990
Czechy	12 780	13 570	14 460	15 190	15 430	14 610
Chorwacja	9780	10 190	10 700	11 260	11 470	10 630
Polska	7250	7510	7980	8550	8910	9070
Rumunia	4860	5120	5560	6050	6730	6410
Słowacja	9350	9960	10 800	11 960	12 600	11 890
Węgry	9490	9910	10 330	10 370	10 500	9810
UE (28)	24 410	24 820	25 560	26 220	26 240	25 020

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Inaczej niż w przypadku wielkości wypracowanego PKB kształtuje się kolejność badanych krajów przy uwzględnieniu PKB na mieszkańca (tab. 4). W poszczególnych latach okresu 2004–2009 kolejność omawianych krajów pod względem PKB na mieszkańca nie ulegała istotnym zmianom. Najwyższym poziomem wskaźnika w całym omawianym okresie charakteryzowały się Czechy, drugim krajem była Chorwacja. Jedynie w 2004 roku Węgry wyprzedzały Słowację, w następnych latach kolejność ta uległa zmianie. Polska zajmowała nieodmiennie piątą pozycję wśród badanych krajów, wyprzedzając jedynie Rumunię i ostatnią Bułgarię. We wszystkich analizowanych krajach poziom PKB na mieszkańca był zdecydowanie niższy niż średnia dla całej Unii Europejskiej. W 2009 roku wszystkie te kraje, poza Polską, odnotowały spadek PKB na mieszkańca w stosunku do roku poprzedniego, zmniejszeniu uległa także średnia wartość tego wskaźnika liczonego dla całej Unii Europejskiej.

Wykres 3. Produkt krajowy brutto na mieszkańca w badanych krajach w latach 2004–2009 (euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Na wykresie 3 widać wyraźnie duży dystans, który dzieli Czechy, najbogatszy z badanych krajów pod względem wartości PKB na mieszkańca, od średniej unijnej. Również znaczny dystans jest zauważalny pomiędzy Czechami a najuboższym pod względem wartości PKB na mieszkańca krajem, czyli Bułgarią. Stosunkowo znaczny dystans dzieli także Polskę od Czech, przy czym w latach 2004–2008 ulegał on zwiększeniu. O ile w roku 2004 różnica pomiędzy PKB na mieszkańca w Czechach i w Polsce wynosiła 5530 euro, o tyle w roku 2008 wzrosła do poziomu 6520 euro. W 2009 roku różnica ta zmalała do wartości 5540 euro, czyli do poziomu zbliżonego do poziomu z roku 2004.

W latach 2004–2007 wzrastał też dystans pomiędzy średnim poziomem PKB na mieszkańca w krajach Unii Europejskiej i w Polsce: z 17 160 euro do 17 670 euro, po czym w latach 2008–2009 dystans ten uległ zmniejszeniu z 17 330 euro do 15 950 euro. Do roku 2008 włącznie w prawie wszystkich badanych krajach wystąpił stały trend rosnący wartości PKB na mieszkańca. Wyjątkiem jest Chorwacja z nieznacznym spadkiem wartości badanego wskaźnika w roku 2006 w stosunku do roku 2005.

Wartość PKB na mieszkańca w Polsce pomiędzy 2004 a 2009 rokiem wzrosła z poziomu 7250 euro do poziomu 9070 euro (25,1%). Wyższy procentowy wzrost PKB na mieszkańca odnotowano w Rumunii (31,9%), Bułgarii (28,3%), Słowacji (27,2%), natomiast zdecydowanie niższy na Węgrzech (3,4%), w Chorwacji (8,7%) i Czechach (14,3%).

Tabela 5. Produkt krajowy brutto na mieszkańca w badanych krajach w latach 2010–2019 (euro)

Kraj	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bułgaria	5050	5300	5350	5400	5530	5790	6050	6310	6550	–
Czechy	14 900	15 200	15 060	14 980	15 370	16 160	16 520	17 200	17 620	17 980
Chorwacja	10 500	10 500	10 300	10 280	10 310	10 630	11 000	11 560	11 990	–
Polska	9390	9860	10 020	10 170	10 510	10 920	11 260	11 820	12 430	12 950
Rumunia	6190	6350	6510	6760	7020	7320	7720	8320	8740	–
Słowacja	12 540	12 980	13 200	13 270	13 620	14 270	14 550	14 970	15 560	15 890
Węgry	9900	10 110	10 010	10 230	10 690	11 130	11 410	11 930	12 560	13 180
UE (28)	25 500	25 900	25 730	25 750	26 140	26 680	27 140	27 780	28 280	–

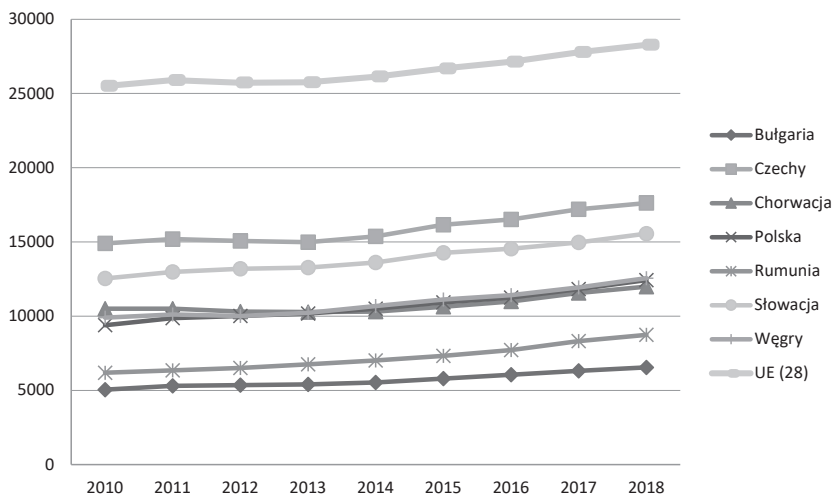
Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 5, w pierwszym roku powolnego wychodzenia z kryzysu (2010) gospodarka Słowacji wyprzedziła gospodarkę Chorwacji pod względem wysokości PKB na mieszkańca, utrzymując drugą pozycję w całym okresie 2010–2019 (pierwszą pozycję nieodmiennie zajmowała gospodarka Czech). W latach 2010–2013 Chorwacja wyprzedzała Węgry pod względem PKB na mieszkańca, zajmując trzecią pozycję wśród badanych krajów. W roku 2012 Polska wyprzedziła nieznacznie Węgry. Od 2014 roku ukształtowała się następująca kolejność: Czechy, Słowacja, Węgry, Polska, Chorwacja, Rumunia, Bułgaria.

Identycznie jak w poprzednich latach, w badanym okresie PKB na mieszkańca w charakteryzowanych krajach był znacznie niższy od średniej unijnej.

Polska, pomimo iż jest największą gospodarką pośród badanych krajów, to pod względem PKB na mieszkańca, czyli pod względem zamożności kraju, zajmowała odległe miejsce. Podobnie Rumunia, drugi kraj wśród badanych pod względem liczby mieszkańców, plasowała się nisko pod względem zamożności.

Również, mniejsze od Bułgarii, Chorwacja i Słowacja zajmowały wyższe pozycje pod względem zamożności. Czechi, trzeci kraj pod względem liczby ludności, w całym badanym okresie uplasowały się na pierwszej pozycji pod względem PKB na mieszkańca, a jedynie Węgry zajmowały pod względem zamożności pozycję odpowiadającą liczbie ludności.

Wykres 4. Produkt krajowy brutto na mieszkańca w badanych krajach w latach 2010–2018 (euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

W latach 2010–2018 nadal widoczny jest znaczny dystans pomiędzy najbogatszymi wśród badanych krajów Czechami a średnią unijną wartością PKB na mieszkańca (wykres 4). Również utrzymywał się znaczny dystans pomiędzy najuboższą wśród badanych krajów Bułgarią a Czechami. Nadal znaczny dystans występował pomiędzy Czechami a Polską, chociaż następowały okresy zmniejszania się tego dystansu. W latach 2010–2013 różnica pomiędzy PKB na mieszkańca w Czechach i Polsce zmniejszyła się z poziomu 5510 euro do poziomu 4810 euro, ale w latach 2014–2017 ponownie zaczęła rosnąć z poziomu 4860 euro do poziomu 5380 euro, jednak niższego niż w roku 2010. W roku 2018 różnica ta zmniejszyła się do 5190 euro.

W latach 2010–2013 zmniejszał się dystans pomiędzy średnim poziomem PKB w krajach Unii Europejskiej a Polską z 16 110 euro do 15 580 euro, po czym w latach 2014–2017 wzrósł z 15 630 euro do 15 960 euro, aby w roku 2018 obniżyć się do 15 850 euro, poziomu niższego niż w roku 2010. W Polsce PKB na mieszkańca wzrósł między rokiem 2010 a 2018 z 9390 euro do 12 430 euro (32,4%). Wyższy procentowy wzrost PKB na mieszkańca odnotowano tylko w Rumunii (41,2%),

w pozostałych badanych krajach był on niższy i wyniósł: w Chorwacji 14,2%, Czechach 18,2%, Słowacji 24,1%, na Węgrzech 26,9%, w Bułgarii 29,7%. Odwrotnie niż w przypadku procentowego wzrostu PKB procentowy wzrost PKB na mieszkańca był wyższy w okresie 2010–2018 niż w okresie 2004–2009, z wyjątkiem Słowacji.

Tabela 6. Tempo wzrostu PKB w badanych krajach w latach 2004–2009 (w %)

Kraj	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Średnia
Bułgaria	6,4	7,2	6,8	6,6	6,1	-3,6	4,9
Czechy	4,9	6,5	6,9	5,6	2,7	-4,8	3,6
Chorwacja	4,2	4,3	5,0	5,3	1,8	-7,3	2,2
Polska	5,1	3,5	6,2	7,0	4,2	2,8	4,8
Rumunia	10,4	4,7	8,0	7,2	9,3	-5,5	5,7
Słowacja	5,3	6,6	8,5	10,8	5,6	-5,4	5,2
Węgry	4,8	4,2	4,0	0,2	1,1	-6,6	1,3
UE (28)	2,5	2,1	3,3	3,0	0,5	-4,3	1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Eurostat (dostęp: 1.03.2020).

Wskaźniki przedstawione w tabelach 6 i 7, dotyczące dynamiki PKB, obliczone zostały w stosunku do wartości PKB wyrażonych w walutach narodowych poszczególnych krajów, w związku z czym na ich wielkość nie miały wpływu zmiany kursów walutowych.

Polska, Czechy, Węgry i Słowacja to kraje, które przystąpiły do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku. Bułgaria i Rumunia uzyskały członkostwo 1 stycznia 2007 roku, a Chorwacja 1 lipca 2013 roku. Analizując dane zawarte w tabeli 6, trudno zauważyć w poszczególnych krajach istotną korelację pomiędzy dynamiką PKB a przystąpieniem do Unii Europejskiej. Bułgaria zachowała stabilne tempo wzrostu PKB w latach 2007–2008, kryzys na rynkach finansowych sprowadził je do wartości ujemnych. Również w przypadku Rumunii tempo wzrostu PKB nie zmieniło się w istotny sposób w stosunku do wartości osiągniętych w latach poprzedzających członkostwo, natomiast kryzys na rynkach finansowych także sprowadził je w 2009 roku do wartości ujemnych.

W przypadku Czech dynamika PKB wzrosła w latach 2005–2007 w stosunku do wskaźnika z roku 2004, ale w przypadku Węgier obniżyła się. Dynamika polskiego PKB spadła w roku 2005 w stosunku do roku 2004, jednak w latach 2006–2007 wzrosła. We wszystkich badanych krajach, poza Polską, dynamika PKB przybrała wartości ujemne w 2009 roku.

W latach 2004–2008 dynamika PKB w poszczególnych krajach była wyższa od średniej dla całej Unii Europejskiej, z wyjątkiem roku 2007 dla Węgier. W roku 2009, poza Bułgarią, odnotowano głębszy spadek PKB w poszczególnych

badanych krajach niż średni spadek w całej Unii Europejskiej. W Polsce, jako jedynym z omawianych krajów, odnotowano dodatnią dynamikę PKB w całym analizowanym okresie, w tym w 2009 roku.

Najwyższą średnią dynamikę PKB w latach 2004–2009 osiągnęła Rumunia. Kolejnymi krajami były Słowacja, Bułgaria i Polska. Stosunkowo niski poziom średniej dynamiki PKB odnotowano w Czechach i Chorwacji, a najniższy na Węgrzech.

Zmienność dynamiki PKB nie jest korzystna z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju gospodarczego i możliwości prowadzenia efektywnej polityki gospodarczej, czemu sprzyjałoby w większym stopniu stabilne tempo wzrostu PKB. Badania wykazują, że w krajach odnotowujących stabilne tempo wzrostu PKB następuje w dłuższym okresie wyższy wzrost tego wskaźnika niż w krajach z dużymi wahaniami PKB, nawet jeżeli w pewnych okresach tempo wzrostu PKB było wysokie.

Przedział wahań dynamiki PKB w przypadku Bułgarii wynosił $-3,6-7,2\%$ (10,8 p.p.), ale jeżeli wyeliminować skrajną wartość z 2009 roku, przedział zawęży się do $6,1-7,2\%$ (1,1 p.p.), co jest zjawiskiem bardzo korzystnym.

W przypadku Czech wahania dynamiki PKB zamykały się w przedziale $-4,8-6,9\%$ (11,7 p.p.), a po odrzuceniu wartości skrajnej otrzymujemy przedział $2,7-6,9\%$ (4,2 p.p.). Wahania dynamiki chorwackiego PKB kształtowały się w przedziale $-7,3-5,3\%$ (12,6 p.p.), natomiast po odrzuceniu wartości skrajnej $1,8-5,3\%$ (3,5 p.p.). W przypadku Rumunii dynamika PKB wahała się w przedziale $-5,5-10,4\%$ (15,9 p.p.), a po odrzuceniu wartości skrajnej w przedziale $4,7-10,4\%$ (5,7 p.p.), w Słowacji w przedziale $-5,4-10,8\%$ (16,2 p.p.), a po odrzuceniu wartości skrajnej $5,3-10,8\%$ (5,5 p.p.), na Węgrzech w przedziale $-6,6-4,8\%$ (11,4 p.p.), a po odrzuceniu wartości skrajnej $0,2-4,8\%$ (4,6 p.p.).

W Polsce wahania dynamiki PKB zawierały się w przedziale $2,8-7,0\%$ (4,2 p.p.), natomiast po odrzuceniu wartości skrajnej $3,5-7,0\%$ (3,5 p.p.). Na tle badanych krajów sytuacja Polski przedstawiała się korzystnie.

W badanych krajach w latach 2004–2009 nie występowała trwała tendencja wzrostowa lub spadkowa dynamiki PKB (wykres 5). Zmieniała się ona raczej w nieregularny sposób, chociaż można zaobserwować krótsze okresy utrzymywania się określonego trendu. Przykładem jest Słowacja z trzyletnią tendencją wzrostową w latach 2005–2007 i spadkową w pozostałym dwuletnim okresie.

W Bułgarii wystąpiła najdłuższa, bo czteroletnia tendencja spadkowa dynamiki PKB utrzymująca się w okresie 2006–2009, poprzedzona wzrostem w roku 2005. Na Węgrzech trzyletnia tendencja spadkowa wystąpiła w latach 2005–2007, po czym nastąpił rok wzrostu i rok spadku dynamiki PKB. W Czechach trzyletnią tendencję spadkową odnotowano w latach 2007–2009, przed którą wystąpił dwuletni okres wzrostu. Z kolei w Chorwacji trzyletnią tendencję wzrostową odnotowano

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-176-5